

BŮH V KARANTÉNĚ

Křesťanský pohled na pandemii

N. T. Wright

OBSAH

Předmluva k českému vydání	7
Slovo úvodem	11
1. Kde začít?	13
2. Co říká Starý zákon	21
3. Co říká Ježíš	31
4. Co říká Nový zákon	45
5. Kam dál?	65

za naše hříchy a že nás vezme do nebe, pokud v něj uvěříme. Nový zákon ale žádnou takovou místnost s opačnými rohy nemá. Aby to celé dávalo smysl, budeme se muset učit spojovat, co nikdy nemělo být rozděleno.

Zadruhé: Ježíš završuje starozákonní prorockou tradici a zároveň celý její smysl zaměřuje na sebe a na svou nadcházející smrt a vzkříšení. Bůh bezpochyby může použít jakékoli události k tomu, aby nás upozornil na důležité věci, které jsme dosud ignorovali. Když ale takové události nastanou, neměli bychom je interpretovat za zády vtěleného Syna. Obecně bychom měli vycházet z toho, že nejzásadnějším „znamením“ všeho, co Jediný Bůh kdy vykonal, koná a vykoná, je Ježíš sám – Ježíš, izraelský Mesiáš, Ježíš ukřižovaný, vzkříšený, sedící na pravici Boží a přicházející ve slávě; Ježíš, skutečný Pán světa.

Jak tedy máme „číst“ současné události ve světle Ježíšovy smrti a vzkříšení? Odpověď budeme hledat v další části Nového zákona.

Co říká Nový zákon

Tak jako víceméně všechny židovské spisy, i Nový zákon neustále odkazuje k zásadní události židovského *pesachu*, k oné „Veliké noci“, kdy Bůh vyvedl Izrael z egyptského otroctví. Sám Ježíš postavil Velikonoce do centra svého zvěstování Božího království a svého poslání obětovat se na kříži. Právě proto si tento svátek vybral ke své poslední návštěvě Jeruzaléma, a když chtěl svým učedníkům předem vysvětlit svou smrt, slavil s nimi Hod beránka – hostinu, která připomínala onu dávnou událost, a zároveň ukazovala k tomu, co Ježíš příští den podstoupí.

Na židovských Velikonocích je (mimo mnoha dalších věcí) zajímavé, že zotročení Izraelitů v Egyptě *nikdo nikdy neoznačuje za důsledek jejich hříchu*. Jistě, hrozná situace židovského národa (porobeného postupně Babylonem, Řeckem, Sýrií a v Ježíšově době Římem) vedla k výkladům, že Izrael potřebuje nejen „nový exodus“, ale také „odpuštění hříchů“, o kterém mluvil Izaiáš a další proroci. Babylonské zajetí bylo (v očích proroků) bezesporu důsledkem hříchu, takže návrat ze zajetí musel být spojen s odpuštěním. Židovské Velikonoce ale nemají s odpuštěním nic společného. Přestože Jákob a jeho synové rozhodně nebyli ztělesněná ctnost, Genesis nikde nenaznačuje, že by to jakkoli souviselo s následnými dlouhými roky v otroctví. Když tenkrát na celý Blízký Východ udeřil hladomor, neřekli si: „Ach, to máme za svůj hřích.“ Řekli: „Slyšeli jsme, že v Egyptě je zrní.“ Nedívali se zpět, aby spekulovali o možných příčinách problému, ale dopředu, aby s ním něco udělali.

Stejný vzorec pak vidíme i na jednom z prvních a nanejvýš zajímavých příkladů z doby počátků křesťanské církve. Proto může být užitečný i pro nás, když hledáme způsob, jak náležitě reagovat na výzvy, kterým dnes čelíme.

První kapitoly knihy Skutků vykreslují barvitý obraz života rané církve. Jde o napínavé čtení plné dramatických momentů a zvrátů – a bylo by snadné mezi nimi přehlédnout událost, která

je významná jak sama o sobě, tak také v souvislosti s naší situací. 11. kapitola Skutků nás přivádí do syrské Antiochie, zhruba pět set kilometrů na sever od Jeruzaléma. Rušné kosmopolitní město na křižovatkách obchodních tras překypuje obyvateli a návštěvníky z blízkého i vzdáleného okolí. Mnozí z nich uvěřili v Ježíše, a tak tu roste etnicky pestrá křesťanská komunita. Z Jeruzaléma dorazí Barnabáš, aby obhlédl situaci – a je nadšen, protože vidí jasné působení Boží milosti (Skutky 11:23). Vyhledá proto Saula (který brzy poté přijme jméno Pavel) a přivede ho, aby tu pomohl s kázáním a vyučováním.

Právě v té době přijde do Antiochie skupina proroků z Jeruzaléma. Jeden z nich jménem Agabus si stoupne doprostřed shromáždění a oznámí, co mu bylo zjeveno Duchem. Na celý svět prý přichází veliký hlad. To se tehdy občas stávalo, stejně jako téměř dva tisíce let předtím, když jiný hladomor přivedl Jáкова a jeho rodinu do Egypta. Lukáš k tomu poznamenává, že hlad potom skutečně nastal za císaře Klaudia (41–44 n. l.), a z historických dokumentů víme, že v té době udeřil hladomor hned několikrát.

Jak na to ovšem Ježíšovi následovníci v Antiochii zareagovali? *Neřekli*: „To je určitě znamení konce světa!“ *Neřekli*: „Zhřešili jsme; musíme činit pokání,“ ba ani: „Skvělá příležitost všem říct, že zhřešili a mají činit pokání.“ Nezačali ani řešit, kdo za to může. Neobviňovali městské, provinční, nebo dokonce římské úřady, že situaci zavinil jejich přístup k životnímu prostředí a zásahy do potravinářského průmyslu. Místo toho si položili tři otázky: Kdo bude nejvíce ohrožen? Jak jim můžeme pomoci? A koho k nim pošleme?

Někdo si teď snad pomyslí: To tedy není příliš duchovní reakce. Pouhý pragmatismus! – Jenže *právě tohle* je skutečně neduchovní reakce. Narážíme tu na jeden z klíčových principů Božího království. Jde o to, že Boží vláda, kterou Ježíš nastolil, se týká právě a především obnovy stvoření do původního stavu. *Bůh vždy chtěl v tomto světě působit skrze lidi, kteří mu jsou věrní*. Patří to neodpovědně k tomu, že jsme stvořeni „k jeho obrazu“. Právě tak v 9. kapitole Jana Ježíš říká, že mají být zjeveni Boží skutky, a pak

jde a sám se pouští do díla. A právě tak vidíme, jak antiochijská církev v modlitbách hledá Boží vůli – ne aby zjistili, proč přichází hlad, ale co s tím mohou udělat – a dochází jim, že *cokoli Bůh udělá, udělá skrze ně*. Přesně takhle vypadá víra v působení Ducha svatého. Církev v Antiochii rostla a vzkvétala, zatímco jeruzalémská církev byla chudá a (čas od času) pronásledovaná. Na otázku: Kdo bude ohrožený a Jak můžeme pomoci, tedy nebyla těžká odpověď. Pak už šlo jen o to v modlitbách zvážit, koho poslat. Mám za to, že právě takový přístup má Pavel na mysli, když později píše křesťanům v Římě, jak Bůh za všech okolností *spolupůsobí* s těmi, kdo ho milují, aby vše dovedl k dobrému konci (Římanům 8:28). K tomu se ale ještě vrátíme.

Mimochodem, všimněte si v tomto příběhu jedné vlastnosti prvotní církve. V historii světa se do té doby nikdy nikde nevykytla multikulturní komunita, která by pocítovala bratrskou povinnost vůči monokulturní komunitě ve městě pět set kilometrů daleko. Jistě, židovské obce rozptýlené v diaspoře princip soudržnosti znaly. Také úředníci římské imperiální správy se mohli vnímat jako součást stejného týmu s kolegy v jiné provincii. Ale církev? Jsme tu svědky něčeho nevídaného. A velmi působivého. Protože dnes sami přemýšlíme, jak pomoci, měli bychom mít tento příklad stále na paměti. Vpravdě „křesťanskou“ reakcí na Covid-19 by byla aktivita, do níž by se zapojili všichni křesťané.

Tu noc, kdy byl Ježíš zrazen, ustanovil – s odkazem na Jeremiáše 31 – „novou smlouvu“. A raná církev zkrátka věřila, že ji podle této nové smlouvy Bůh naplňuje svou vlastní osobní přítomností. Duch svatý nám byl darován proto, aby jednotliví věřící, a tím spíš ještě věřící shromáždění ke společné bohoslužbě, na sebe mohli vzít odpovědnost být Božíma očima a ušima, jeho rukama a nohama, aby vykonali, co je na světě potřeba vykonat. Proto se raní křesťané od samého začátku dívali na svět způsobem, jakým se Ježíš díval na svůj milovaný izraelský národ – viděli, co chce Bůh říct a udělat, a s modlitbou na rtech to šli říkat a dělat. To je celá podstata misie. Vždyť Ježíš přímo řekl: „Jako mě poslal Otec, i já posílám vás“ (Jan 20:21). Jako se Ježíš stavěl k Izraeli, tak se má církev

stavět ke světu. Takhle to funguje. A nezapomínejme: Ježíš tato slova tehdy řekl malé skupince lidí zavřené doma, protože se báli. K tomu se také ještě vrátíme.

Ježíšovo programové prohlášení Boží vlády v jeho Kázání na hoře (Matouš 5–7) totiž není jen jakýmsi „etickým kodexem“, jak se na Západě často mylně domníváme. Jde tu o poslání. „Blaze chudým v duchu... mírným... plačícím... těm, kdo působí pokoj... těm, kdo hladoví po spravedlnosti“ atd. Příliš snadno si domýšlíme, že nám Ježíš říká: Ze všech sil se snažte být takoví, a pokud to dokážete, přijmu vás do svého království. O to tu ale nejde! Jde o to, že *Boží království se ustanovuje na zemi, tak jako je na nebi, a Bůh k tomu použije právě tento druh lidí*. Tolikrát si lidé při pohledu na svět plný větších i menších katastrof říkají, proč Bůh nezasáhne. Proč to dopouští? Proč nesešle z nebe hromy a blesky (sice to připomíná báje o pohanských božstvech, ale proč ne) a nedá věci do pořádku? Odpověď zní, že Bůh ve skutečnosti *posílá své blesky* – v lidské podobě. Posílá chudé v duchu, mírné, plačící, mírotvorce, hladovějící po spravedlnosti. Oni jsou způsob, kterým Bůh jedná ve světě. Jsou mnohem účinnější než hřmící hromy a blesky. Chopí se iniciativy; všimnou si, kde jsou nenaplněné potřeby, a jdou je naplnit. Budou plakat na hrobech svých přátel. A na hrobech svých nepřátel. Někteří z nich přijdou k úhoně. Některé zabijí. Tak to čteme v celé knize Skutků. Čekají je potíže, tresty, neúspěchy a ztroskotání, ale Boží záměr se naplní. Tito modlí se, skromní, věrní lidé budou odpovědi – nikoli na otázku Proč, ale na otázku Co. Co je potřeba udělat? Kdo je nejmíc ohrožen? Jak můžeme pomoci? Koho pošleme? Bůh za všech okolností *spolupůsobí* skrze ty, kdo ho milují.

Tím vším samozřejmě netvrdím, že nás současná situace nemá ničemu naučit. Naopak, myslím si, že vše směřuje k tomu, abychom si později položili některé zásadní otázky, a to na globální úrovni. Nyní se ale podívejme na apoštola Pavla a jeho dopisy z misijních cest. Začít můžeme zmínkou o jeho 1. listu do Korintu. Zdá se, že místní církev čelila nějaké obecné krizové situaci – možná vypukl další hladomor. Pavel ale Korintským nepíše, ať se snaží přijít na to, jaký hřích tuto situaci způsobil. V 7. kapitole listu jim dává celkem

praktickou radu: v tuto chvíli bude nejlepší prostě vytrvat, přečkat krizi a nesnažit se zbrkle provádět žádné velké životní změny. Celá pasáž působí kontroverzně, protože v ní jde o paradox: Ano, nastala krize; ne, netrubte na poplach. Raději zvažujte, co je a není moudré v tuhle chvíli udělat.

Zřejmě klíčový moment pak nacházíme v 17. kapitole Skutků. Pavel se ocitá v Athénách. Jak už je jeho zvykem, promlouvá v židovských synagogách; tady se ale vydá i ven do ulic a na tržiště. Mám podezření, že se na to vyloženě těšil. Pavel vyrůstal v Tarsu, který byl vedle Athén jedním z hlavních center tehdejší filosofie. Stal se jím po roce 86 před naším letopočtem, kdy byly Athény zničeny Římany, protože se ve válce přidaly na stranu římských nepřátel. Většina filosofů tehdy město opustila. A mnozí dorazili do Tarsu. Pavel se ve filosofii vyznal.

Pavlovo učení každopádně v Athénách vzbudilo nejen zájem, ale i podezření. Antický svět býval vůči novým kultům jinak velmi tolerantní. Místní obyvatelstvo uctívalo své lokální bohy nebo (v případě Athén) bohyně, k dispozici tu ale byla i řada dalších chrámů a svatýň. Kulturní normou byl uvolněný pluralismus. I ten měl ale své hranice. Na ty, jak známo, narazil už Sókratés. Athénští radní ho odsoudili k smrti za to, že prý kazí mládež novými myšlenkami, které by mohly narušit veřejný pořádek, a zvěstuje „cizí božstva“. Také Pavel byl nakonec předvolán před athénský soud na Areopágu, aby zde vysvětlil, co má na mysli, když hovoří „o Ježíši a Anastásis“. *Anastásis* je totiž řecké slovo pro „vzkříšení“ – a Athéňané si nespíš mysleli, že jim Pavel zvěstuje nového boha (Ježíše) a bohyni (Anastásis). Nešlo tedy primárně o filosofickou debatu. Pavlovi hrozilo obvinění z hrdelního zločinu.

V tomto kontextu je Pavlova argumentace o to zajímavější. Propracovává se k prohlášení, že je jen Jediný Bůh, že tento Jediný Bůh se chystá soudit celý svět (uvědomme si, že Pavel mluví k athénskému Nejvyššímu soudu!) a že tento poslední soud proběhne prostřednictvím Ježíše, člověka, kterého Bůh za tím účelem vzkřísil z mrtvých. Celá řeč nakonec vrcholí výzvou *k pokání* (Skutky 17:30–31).